

Taalontwikkeling Nederlands van leerlingen evalueren

Hoe kunnen we door onze manier van evalueren onze leerlingen helpen om beter te leren en zich beter te ontplooiën? Hoe kunnen we doorheen alle ontwikkelvelden ervoor zorgen dat door de manier waarop we evalueren onze leerlingen uitgroeien tot betere taalgebruikers? Hoe kunnen we ervoor zorgen dat ze al luisterend, sprekend, lezend en schrijvend doeltreffender kunnen communiceren? Dat ze hun belevingswereld met meer zeggingskracht kunnen uitdrukken? M.a.w. hoe evalueren we de leeruitkomst van de taalontwikkeling Nederlands. We geven enkele voorbeelden van taalsituaties.

Ik zet mijn talige vaardigheden steeds efficiënter in om betekenisvolle situaties met taal aan te pakken.

In welke mate is de leerling mondeling taalvaardig?

Is de leerling in staat om zijn gevoelens na de geboorte van een zusje kenbaar te maken aan zijn leeftijdsgenoten? Kan de leerling de opdracht van de leraar herhalen en in eigen woorden navertellen? Kan de leerling vertellen welk weer het wordt na het beluisteren van een weerbericht? Kan de leerling een klasgenoot uitnodigen om te komen spelen via een telefoongesprek? Kan de leerling tijdens de les/het arrangement metend rekenen een situatie in de winkel naspelen? Kan de leerling in een gesprek met de leraar vlot navertellen/chronologisch vertellen/zich begrijpelijk uitdrukken wat er precies gebeurde tijdens een ruzie op de speelplaats?

In welke mate is de leerling schriftelijk taalvaardig?

Begrijpt de leerling het briefje dat hij meeneemt naar huis naar aanleiding van een klasuitstap? Kent de leerling de mogelijkheden om zelfstandig of met hulp de betekenis van een woord te achterhalen tijdens het lezen? Kan de leerling een gelezen recept uitvoeren? Kan de leerling een verhaal samenvatten aan de hand van prenten?

Kan de leerling een eenvoudige wens sturen naar een leeftijdsgenootje als die erg getroffen is door ziekte? Kan de leerling het formulier ter voorbereiding van het kindcontact met de leraar, correct invullen. Kan de leerling zijn/haar gevoelens, wensen (schriftelijk) uitdrukken? Kan de leerling een voorgedrukte uitnodiging voor een verjaardagsfeestje correct invullen. Kan de leerling zijn/haar huiswerk per e-mail versturen naar de leraar. Kan de leerling een (beleefde) boodschap formuleren met oog voor gepaste woordkeuze en correcte zinsbouw?

De evaluatie van zinvolle en realistische ‘taal’situaties vindt dan ook beter plaats in een zo betekenisvol mogelijke context (=valide). Die evaluatie voldoet aan een aantal [kenmerken](#), die je ook kan leggen bij het kritisch bekijken van je methode:

- de evaluatie staat in functie van de brede beeldvorming;
- de evaluatie is er uiteindelijk op gericht dat de leerling zichzelf kan sturen;
- de evaluatie is transparant voor de leerling, zodat hij weet wat verwacht wordt en waarom;
- de evaluatie is formatief en summatief;
- de evaluatie geeft feedback aan de leerling en de leraar;
- de evaluatie ondersteunt alle facetten van taalontwikkeling;
- de evaluatie gaat over kennis, inzichten, vaardigheden en attitudes;
- de evaluatie is dialogisch, communicatief: de instrumenten brengen een dialoog op gang tussen de leerling en zichzelf, tussen leerlingen, tussen leerling en leraar, tussen leraren, tussen leerling-ouders-leraar...;
- de evaluatie beoogt 4 zaken: verzamelen, beoordelen, handelen en communiceren.

LEERLINGEN EVALUEREN

- Verzamelen
- Beoordelen
- Handelen
- Communiceren

Hoe verzamel ik breed vanuit leeruitkomsten en ontwikkelthema's?

[Breed evalueren](#) betekent sterktes en zwaktes, talenten en mogelijkheden bekijken vanuit verschillende invalshoeken, op verschillende momenten, met verschillende soorten instrumenten en in verschillende situaties.

Welk beeld heb jij van je leerlingen? In welke mate kan je antwoord geven hoe een bepaalde leerling [situaties](#) met zijn taal kan aanpakken en beheersen? De leeruitkomsten van Zin in leren! Zin in leven! geven je de richting aan.

De verschillende ontwikkelthema's en hun doelen kunnen we gebruiken om het brede beeld van de leerling gericht te vullen.

Leeruitkomst

Ik verken talen en talige diversiteit om me heen.
Ik zet mijn talige vaardigheden steeds efficiënter in om betekenisvolle situaties met taal aan te pakken.

Talige grondhouding

Ik sta open voor talen en talige diversiteit. Ik durf en wil me zo goed mogelijk (meer)talig uitdrukken.

Mondelinge taalvaardigheid Nederlands

Ik begrijp en breng een mondelinge boodschap over in betekenisvolle situaties.

Mondelinge taalvaardigheid Frans

Ik begrijp en breng een mondelinge boodschap in het Frans over in betekenisvolle situaties.

Schriftelijke taalvaardigheid Nederlands

Ik begrijp en breng een schriftelijke boodschap over in betekenisvolle situaties.

Schriftelijke taalvaardigheid Frans

Ik begrijp een schriftelijke boodschap in het Frans. Ik breng ze met hulpmiddelen over in betekenisvolle situaties.

Taalbeschouwing Nederlands

Ik denk in of vanuit een betekenisvolle situatie na over taal, over mijn taalgebruik en dat van anderen. Ik pas de inzichten toe in mijn talig handelen.

1 Talige grondhouding

In de talige grondhouding gaan we na in welke mate de leerlingen taalattitudes (houdingen, emoties en motivaties) ten opzichte van taal opbouwen: plezier beleven aan taal, talige diversiteit verkennen en bereid zijn (gepast) te communiceren. Daarvoor is observatie tijdens verschillende onderwijsarrangementen aangewezen.

- Bv. In welke situaties beleeft de leerling plezier aan spreken, luisteren, lezen en schrijven en taal an sich? Is de leerling taalgevoelig? Speelt de leerling met taal in het schrijven, in taalspelletjes?
- Durft de leerling zijn thuistaal inzetten als dat nodig is? Heeft de leerling interesse in andere talen?
- Durft en wil een leerling communiceren: met andere leerlingen, thuis, met de leraar, met andere leraren, met onbekende volwassenen?
- Doet de leerling moeite om zijn taal correct, gepast en verzorgd te gebruiken: is hij bereid om fouten te verbeteren, gebruikt hij Standaardnederlands in formele situaties, gebruikt hij beleefdheidsconventies, zoekt hij dingen op...?
- Toont de leerling interesse/is de leerling gemotiveerd om taalspelletjes te spelen? Om te spelen met klank en rijm?
- Durft de leerling liedjes zingen in een andere taal dan Nederlands? Geniet de leerling van zingen in een andere taal? Zingt de leerling anderstalige liedjes na vanop de radio? De leerling merkt een anderstalig woord op > vraagt de leerling spontaan wat het betekent? Is de leerling nieuwsgierig naar de betekenis? (of uitspraak)
- Herkent de leerling dialectische woorden?
- Merkt de leerling zelf op wanneer hij/zij een foutje leest?
- Is de leerling bereid, gemotiveerd om zijn/haar schrijfwerk na te lezen/te reviseren?

2 Mondelinge taalvaardigheid

In de mondelinge taalvaardigheid gaan we na of de leerling:

- een boodschap kan verwerken (=luisteren)
- een boodschap kan overbrengen (=spreken)
- actief kan deelnemen aan een gesprek (=mondelinge interactie).

Daarvoor kunnen we gebruik maken van feedback, de leerlingen zich zelf laten evalueren, observeren, toetsen (formatief of summatief), laten presenteren, opdrachten laten uitvoeren...

Voorbeelden

- De leraar organiseert wekelijks een kringmoment. Er worden verschillende organisatievormen gebruikt, zodat de leerlingen de kans krijgen in grote groep, in kleine groep, in duo's te spreken (bv. binnenkring - buitenkring, praatmaatjes...). De leerling kan vertellen over het weekend/vakantie/een gebeurtenis. De leraar zet (regelmatig) een spreekvaardigheid in de kijker waarop de leerlingen oefenen. De leraar observeert de leerlingen doorheen het schooljaar en volgt de evolutie op. De leraar gebruikt voor elke leerling een kijkwijzer. Bij elk spreekmoment observeert

de leraar gericht enkele leerlingen (handelen: neemt deel aan de kring, doet voor, stuurt bij)

- De leerlingen vertellen in duo's over hun hobby's, een mop, een gebeurtenis, een samenvatting, hun ideeën voor een knutselopdracht of groepswerk... Een derde leerling observeert het gesprek en brengt verslag uit over een spreekvaardigheid/doel van de opdracht.
- De leraar zorgt voor voldoende spreekkansen voor elke leerling door gebruik te maken van praatkaartjes tijdens het groepswerk. De leraar observeert elk groepje, en de inbreng van elke leerling.

Voorbeeld kijkwijzer

Spreken (en luisteren)		1 ¹	2	3	4	5	Opmerking						
De leerling ...													
Alleen	kan vragen stellen en/of vragen beantwoorden.												
	kan een praatje houden voor de andere leerlingen.												
	kan een praatje houden voor de leraar.												
Per twee	kan reageren op iemand.												
	kan een gesprek voeren met iemand.												
In gesprek	neemt deel aan het gesprek als men het vraagt.												
	neemt spontaan deel aan het gesprek.												
	laat anderen uitspreken en luistert aandachtig.												
	durft een vraag stellen in het gesprek.												
Taalgebruik								1	2	3	4	5	Opmerking
Ideeën	slaagt erin om voldoende ideeën te verzamelen om te kunnen spreken.												
Wat?	sprekt over wat er gevraagd wordt.												
Hoe?	sprekt begrijpelijk.												

¹ Bv. 1 = niet echt 2= met veel ondersteuning 3= met wat hulp 4= begrijpelijk zonder hulp 5= vrij goed voor de leeftijd

Hoe?	spreekt voldoende.		
Vlot	spreekt goed verstaanbaar, vloeiend en aangenaam.		
Taalgebruik variatie	spreekt met veel en verschillende woorden.		
Taalgebruik correct	drukt zich correct uit: met juiste woorden, in zinnen.		

3 Schriftelijke taalvaardigheid

In de [schriftelijke taalvaardigheid](#) gaan we na of de leerling:

- een schriftelijke boodschap kan verwerken (= lezen met begrip)
- een schriftelijke boodschap vlot kan lezen
- een schriftelijke boodschap kan overbrengen (=schrijven)
- een boodschap kan 'verzorgen'.

Daarvoor kunnen we gebruik maken van feedback, de leerlingen zich zelf laten evalueren, observeren, toetsen ([formatief of summatief](#)), werkstukken laten maken, opdrachten laten uitvoeren...

Voorbeelden

...

Voorbeeld kijkwijzer

De kleuter ...		1 ²	2	3	4	5	Opmerking
Oriëntatie op een verhaal of boek	weet dat een boek gelezen wordt van voor naar achter, boven naar onder, links naar rechts...						
	weet dat de kaft en de titel en de achterflap informatie geven over een (prenten)boek.						
Voorlezen Leesplezier Praten over	geniet van het voorlezen van verhalen en (prenten)boeken.						
	doet alsof hij 'voorleest' in spelsituaties.						
	leeft mee met personages in verhalen.						
	uit zijn gevoelens over een voorgelezen verhaal of (prenten)boek.						
	kan uitleggen hoe een personage zich voelt.						

² 1 = niet echt 2= met veel ondersteuning 3= met wat hulp of aanmoediging 4= zonder hulp 5= vrij goed voor de leeftijd

	kan een op de leeftijd afgestemd voorgelezen verhaal navertellen, met of zonder behulp van illustraties.		
	kan een voorgelezen verhaal naspelen met behulp van aanwijzingen van de leraar.		
Leesplezier Boeken	gaat in de boekenhoek op zoek naar informatie, verhalen...		
	geniet van activiteiten in de boekenhoek.		
Pictogrammen of symbolen 'lezen'	ontdekt de betekenis van eenvoudige frequente pictogrammen in de klasomgeving.		
	'leest' frequente pictogrammen in de klasomgeving.		
Oriëntatie op geschreven taal	weet dat als je iets opschrijft het later kan terug lezen.		
	weet waarom mensen soms iets opschrijven.		
	heeft zin om dingen op te 'schrijven' op papier of digitaal.		
	kan krabbelend - al tekenend - iets proberen te vertellen.		
	wil boodschappen schrijven of aanvullen naar aanleiding van 'spelsituaties'.		
	legt eigen boodschappen in schriftelijke neerslag vast: met een combinatie van beeldende elementen, letterachtige vormen of letter, verzonnen spelling...		

4 Taalbeschouwing Nederlands

Taalbeschouwing Nederlands

In [taalbeschouwing Nederlands](#) gaan we na in welke mate de leerling nadenkt over zijn [taalgebruik](#) in betekenisvolle situaties en in welke mate hij het [taalsysteem](#) hanteert en er kennis van heeft. Dat kan enerzijds door observatie, door het gebruik van kijkwijzers en anderzijds door toetsen (formatief of summatief).

Voorbeeld

Naar aanleiding van gesprekken (TOMn3) vraagt de leraar aan elke leerling na te denken over het taalgebruik (TOtn1):

- Heb je het woord durven nemen? Waarom wel/niet?
- Kijk je de anderen aan als je spreekt?
- Heb je rekening gehouden met de gespreksregels die we vooropstelden?
- Hoe ging je om met de reacties van anderen?
- ...

Voorbeelden

- De leraar kondigt aan dat synoniemen en tegenstellingen worden herhaald. De leerlingen nemen een boek of leestekst. Ze zoeken twee voorbeelden van synoniemen, en twee voorbeelden van tegenstellingen. In duo's wisselen de leerlingen hun voorbeelden uit. De leerlingen vatten samen: ze formuleren een goede uitleg voor wat een synoniem en tegenstelling is, en voegen een voorbeeld toe. Ze delen hun uitleg & voorbeeld met de klasgroep.
- De leerlingen reviseren hun verslag van een uitstap. Ze vervangen enkele woorden door een synoniem (of voegen bijvoeglijke naamwoorden, signaalwoorden, verwijzwoorden ... toe).

Hoe verzamel ik doelgericht met oog voor de leerlijnen?

Om een preciezer beeld van de leerling te krijgen, evalueren we vaak vanuit de focus en het bijbehorende doel. Zo zullen we de ene keer nagaan of de leerling een instructie begrijpt en er gepast op reageert, de andere keer of hij een verhaal kan navertellen, de informatie uit een informatieve tekst kan halen, leest met interesse of in staat is een brief te schrijven. Elke doelgerichte activiteit leidt tot een doelgerichte evaluatie. Ze geven een schat aan informatie in functie van de beeldvorming van de leerling.

Voorbeeld TOMn2 'Een mondelinge boodschap overbrengen' en TOMn3 'Actief deelnemen aan een gesprek'

TAALPRODUCTIE	
<i>Door de leerlingen</i>	De leerling neemt de kans om zelf iets te zeggen .
	De leerling gaat door omdat er naar hem geluisterd wordt.
	De leerling neemt beurten op eigen initiatief .
	De leerling geeft (uitgebreide) antwoorden op vragen.
	De leerling reageert spontaan op de inbreng van anderen.
	De leerling toont wanneer hij iets begrijpt .
	De leerling kan de inbreng van anderen herhalen .

Voorbeeld TOsn2 Vlot kunnen lezen om leeftijdsadequate teksten te begrijpen

Informatie (klas, naam, tekst ...)

<p>Hoe snel lees ik?</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Ik lees niet te snel en niet te langzaam. ○ Ik haper soms en herhaal af en toe een woord. ○ Ik haper en herhaal vaak woorden. <p>Ik ga proberen om ...</p>	<p>Is het leuk om naar mij te luisteren?</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Ik kan zo voorlezen dat ik lees alsof ik praat. Niemand valt in slaap. ○ Ik lees stukjes vlot, maar haper af en toe bij komma's en punten. Ik lees soms met toon, maar soms ook vlak. ○ Ik lees nog veel woord voor woord. Ik vergeet soms te stoppen bij komma's en punten. Mijn toon is vlak. <p>Ik ga proberen om ...</p>
<p>Lees ik veel woorden juist?</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Ik kan de tekst zelfstandig lezen. Ik lees maar één of twee foutjes. ○ Ik maak nog wel enkele foutjes. Ik verbeter ze meestal wel. Soms heb ik daarbij hulp nodig. ○ Ik maak geregeld een fout. Ik heb vaak hulp nodig bij woorden. <p>Ik ga proberen om ...</p>	<p>Begrijp ik wat ik lees?</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Ik snap wat ik lees. Ik zou er (bijna) alle vragen over kunnen beantwoorden. ○ Ik snap in grote lijnen waar de tekst over gaat. Ik denk niet dat ik alles weet of alle vragen zou kunnen beantwoorden. ○ Ik lees de tekst gewoon en denk niet echt na over het onderwerp. Ik denk niet dat ik er veel vragen over kan beantwoorden. <p>Ik ga proberen om ...</p>

Voorbeeld TOtn2 Nadenken over het taalsysteem: klank

Doel	Observatie	Praktijk voorbeelden
<p>TOtn2 Klank en rijm</p> <div style="border: 1px solid #ccc; padding: 5px; margin-top: 10px;"> <p>5-9j</p> <p>Klanken in woorden onderzoeken, en daarbij de term 'klank' kennen en gebruiken:</p> <ul style="list-style-type: none"> • discrimineren, analyseren, synthetiseren, vervangen van klanken in een woord • nadenken over begin-, midden- en eindklanken in een woord • nadenken over de uitspraak van klanken in een woord </div>	<p>Klank in een woord isoleren De leerling kan een bepaalde klank herkennen in een woord. De leerling denkt na over begin, midden- en eindklanken.</p> <p>Auditieve analyse op klankniveau De leerling verdeelt een woord in klanken.</p> <p>Auditieve synthese op</p>	<p>Klinkerkwartet: 4 prentjes zoeken met dezelfde klank: 'zeil - ei - geit - wei'.</p> <p>Blokkenspel: net zoveel blokken leggen als er klankgroepen zijn.</p> <p>Geheim bericht: geheimtaal beluisteren (afzonderlijke/loss</p>

	klanknivea u De leerling voegt klanken samen tot een woord.	e klanken) en het bericht ontcijferen.
--	--	--

Taalcompetent zijn - Hoe verzamel ik met aandacht voor kennis, inzicht, vaardigheid en attitude?

We gaan ervan uit dat de leraar in betekenisvolle situaties nagaat in welke mate de leerling de situatie met zijn taal aanpakt of beheerst. Op sommige momenten kan daarbij gericht naar een bepaalde kennis, inzicht, vaardigheid of attitude gekeken worden, als onderdeel van de grotere doelstelling.

Voorbeelden

- Via een toets gaat de leraar na in welke mate de leerlingen onderwerp en persoonsvorm kennen en kunnen herkennen.
- Na een vraag gaat de leraar na in welke mate de leerlingen inzien wat ze moeten doen. Ze gaat bij sommige leerlingen even polsen waarom ze niet aan de opdracht kunnen beginnen.
- De leraar laat enkele leerlingen de opdracht herhalen/herhalen wat ze moeten doen. De leraar checkt of de leerlingen juist aan de slag gaan.
- Op een toets vraagt de leraar om manier te bedenken om de betekenis van de uitdrukking te achterhalen.
- De leraar gaat deze week na in welke mate de leerlingen een- en tweeledige instructies met fysieke reactie begrijpen, bv. je mag de muziekkoffer nemen en aan iedereen een instrument geven.
- Bij het begin van de les laat de leraar een vijftal woorden uit de vorige spellingactiviteit noteren. Hij geeft ook nog enkele analoge woorden rond dezelfde moeilijkheid. Hij kijkt die moeilijkheid ook na in de schrijfactiviteit om na te gaan in welke mate de vaardigheid beheerst is.
- Leraar en leerlingen hebben een krijtbordje of whiteboard. Op het einde van de spellingactiviteit dicteert de leraar enkele woorden en schrijft intussen mee. Na elk woord toont de leraar het woord. De leerlingen controleren zichzelf en passen aan/ de leerlingen tonen hun bordje aan de leraar.
- In een klasgesprek gaat de leraar na waarom er gelachen werd toen een leerling niet op een bepaald woord kon komen, alhoewel ze dat nadien wel zelf oploste.
- Kleuters vertellen korte verhaaltjes na met visuele ondersteuning, bijvoorbeeld een voorwerp.
- Kleuters vertellen aan de klaspop over een gebeurtenis.
- Kleuters vertellen bij prenten/kijkplaten. Geef een woord/woordgroep en de kleuters vertellen. Hebben ze de betekenis van jouw woord/woordgroep begrepen?
- Vragen om aan te vullen/op te stellen: leg uit hoe het komt dat ... - wat zou er gebeuren als ...? - waarom is ... een voorbeeld van ...?
- Begin schooljaar introduceert de kleuterjuf het gouden boek tijdens de gouden weken. Doorheen het schooljaar worden in het boek belangrijke gebeurtenissen bewaard aan de hand van foto's, tekst en krabbels, tekeningen Regelmatig blikken ze in de kring terug op de avonturen die ze samen beleven. De leerkracht stelt gerichte vragen over de gebeurtenissen en de beleving. Daarnaast is het belangrijke boek ook beschikbaar in de boekenhoek. De kleuters vertellen aan elkaar terwijl ze het boek doorbladeren. De leerkracht observeert hun gesprekje en stelt vragen als deelnemer aan het gesprek.

- Exit-tickets taalbeschouwing op het einde van een les & aanknopingspunt volgende les
 - o Enkele zinnen noteren en pv/onderwerp aanduiden.
 - o In enkele zinnen zijn pv/onderwerp aangeduid. Leerlingen benoemen de zinsdelen.
 - o Vul aan. “Ik wil het onderwerp te weten komen. Ik vraag me af Ik zoek de persoonsvorm. Ik”

Hoe beoordeel ik de taalontwikkeling van mijn leerlingen?

Leerling en leraar zijn gebaat bij duidelijke criteria. Zo weten ze wat hen te wachten staat en geven ze gerichte feedback voor het vervolg van het onderwijsleerproces. In de beoordeling stellen leerling en leraar samen vast wat het doel is (feed up), wat wel en niet lukt (feedback), wat er kan gebeuren om het beter te doen (feed forward).

Voorbeeld

Schrijfdoel: Ik kan een spannend dierenverhaal schrijven

Lesdoel revisie: TOSn4: Bij het schrijven aandacht besteden aan ... zins- en tekststructuur, lay-out en beeldende elementen, leesbaarheid, spelling en interpunctie.

Succescriteria:

Ik gebruik bijvoeglijke naamwoorden om het verhaal spannend te maken.

Ik begin iedere zin met een hoofdletter en zet een punt aan het eind van de zin. Als er iets letterlijk gezegd wordt in het verhaal, gebruik ik aanhalingstekens.

Voorbeeld

Vandaag luisteren we opnieuw naar het verhaal van Pokko. Straks leggen jullie per twee 5 prenten uit het verhaal na elkaar, zoals ze in het verhaal voortkomen. Jullie vertellen wat er op de prenten te zien is aan elkaar.

Voorbeeld les of toets

In een les begrijpend lezen beantwoordt Brahim 6 van de 11 vragen juist. Ik ga als leraar na welke soort vragen hij fout maakt. In een kort gesprekje vraag ik hem hoe hij die vragen oplost en ga met hem na welke strategie passend is. Op die manier ontdek ik wat de oorzaak kan zijn van de slechte antwoorden: bepaalde vraagsoort, verkeerde strategie, woordenschatkennis, voorkennis, motivatie ... Lezen is best een complex proces.

Voorbeeld differentiatie

Voor sommige leerlingen worden stimulerende en compenserende maatregelen genomen, ook tijdens evaluaties. Dat is besproken met het team, de leerling en de ouders.

Voorbeelden zijn:

- Geef bij een leestekst ondersteunende afbeeldingen.
- Geef feedback tijdens het afleggen van de toets.
- Stel minder vragen op een toets zodat de nieuwkomer meer tijd krijgt om te verwoorden wat hij wil antwoorden.
- Maak gebruik van een schrijfkader of een voorgestructureerd antwoordblad om de leerling te ondersteunen.
- Geef meer tijd.

- Laat de leerling een woordenboek of het werkboek gebruiken.
- Laat de leerling (thuis of op school) een tekst op voorhand lezen.
- Lees de vragen voor aan een individuele leerling, zodat je intonatie en klemtoon de vragen kunnen verduidelijken.
- Geef de leerling de kans om tweemaal hulp in te roepen.
- ...

Voorbeeld schrijfpdracht

Op het einde van het zesde leerjaar schrijven de leerlingen een brief aan zichzelf over tien jaar. Ze blikken terug op hun schoolloopbaan. De leraar evalueert hun schrijfproces (bv. hoe verzamelt de leerlingen de ingrediënten van de brief? Kan de leerling een schrijfplan opmaken: woordspin, korte omschrijving begin - midden - slot ...? Maakt de leerling gebruik van het schrijfplan?)

De leerlingen reviseren hun belangrijke brief alvorens hem definitief in te vullen in hun groeiboekje als slotstuk van hun schoolloopbaan. (Is de leerling bereid de eigen boodschap aan te passen op basis inzichten over zins - en tekststructuur en leesbaarheid na het krijgen van feedback?)

Voorbeeld spreken

De leerlingen van het vijfde leerjaar lezen een zelfgekozen boek (fictie). Ze stellen hun boek voor in een vlogbericht. Ze maken een spreekplan op met aandacht voor

- titel & auteur
- vertellen wat eerst komt, dan & daarna
- vertellen wat ze van het boek vonden en waarom.

De leraar kijkt de spreekplannen na, geeft tips & tops/ tops & flops. Daarna filmen de leerlingen hun boekenpraatje. Er worden andere criteria vooropgesteld: gepaste formulering, inhoudelijke samenhang. En de leerlingen kiezen zelf een item waarop ze feedback verwachten. Tijdens de opnames geven de leerlingen elkaar feedback tot ze voldoende tevreden zijn over het eindresultaat.

Achteraf blikken ze terug op de opdracht: welke nieuwe dingen heb je geleerd? Wat was een lastig stuk? Wat leerde je van anderen? Wat zou je anders aanpakken bij een volgende vlog?

In welke mate draagt de evaluatie bij tot mijn handelen?

Evalueren heeft tot doel dat leraar en leerling hun gedrag bijsturen op basis van de feedback die ze krijgen door middel van de evaluaties. In die zin wordt elke evaluatie gevolgd door een aantal concrete handelingstips voor leraar en/of leerling.

Voorbeelden

- De kleuters begrepen niet allemaal de volgorde van de gebeurtenissen. Ik herlees het verhaal in kleine groep en rangschik met hen samen de prenten in de juiste volgorde.
- Soms is het niet duidelijk wat een kind bedoelt. De techniek van de betekenisonderhandeling laat je toe om na te gaan wat het kind precies wil zeggen. Ofwel **vraag je direct** wat het kind bedoelt (bijvoorbeeld: "Ik snap het niet helemaal, kun je dat uitleggen?") ofwel **parafraseer** je wat het net verteld heeft en laat je de mogelijkheid aan je gesprekspartner om bij te sturen. **Parafraseren** wil zeggen dat je in

zijn eigen woorden omschrijft wat je denkt dat het kind bedoelt en dat als het ware terugspeelt (Verkinderen, 2016).

Marlies Algoet: "Aan mijn studenten vertel ik vaak volgende anekdote. Een kind komt naar de juf en zegt: 'Juf, ik heb vannacht bij papa geslaapt'. De juf antwoordt: 'Nee, Nona, ik HEB vannacht bij papa GESLAPEN'. Ze verbetert wat het kind zegt. Nona antwoordt: 'Ik heb u niet gezien'. Die expliciete correctie, zoals hier het vervoegen van werkwoorden, werkt niet. De juf had kunnen zeggen: 'Ah, heb jij bij papa GESLAPEN?' Was er iets gebeurd misschien? Vertel eens'. Je lokt nieuwe taal uit. En misschien zal Nona nog regelmatig 'geslaapt' zeggen maar misschien toch ook al eens 'geslapen'."

Piet Van Avermaet: "Parafraseren, herhalen en uitdagen is superbelangrijk. We doen dat ook bij heel kleine kinderen die in 1-woordzinnen spreken. Mama's en papa's en heel de sociale omgeving antwoorden dan niet in 1 woord, maar in volledige zinnen."

"Een kromme zin zet je niet recht door te antwoorden met een kromme zin"

Prof. Piet Van Avermaet - vakgroep Taalkunde UGent

- De leraren van het eerste leerjaar brengen hun bevindingen samen tijdens het MDO. Ze stellen vast dat een kwart van de leerlingen moeizaam de koppeling maakt tussen klanken & letters. Daarop besluiten ze om hiervoor in het derde trimester specifieke activiteiten te organiseren tijdens de brugactiviteiten tussen derde kleuterklas - eerste leerjaar. De leerlingen van het eerste leerjaar fungeren als tutor. De leerkrachten en directie organiseren eveneens hospiteerbezoeken zodat de leerkrachten elkaars aanpak gericht kunnen observeren, o.a. de zoemtechniek in het eerste leerjaar.
- De school kent weinig anderstalige leerlingen. Wekelijks begeleidt de zorgleraar enkele anderstalige en taalzwakkere kleuters. Ze gebruikt het prentenboek van de klas om met speelse activiteiten het verhaal na te vertellen, woordenschat te herhalen ... Bij aanvang van de activiteit vertellen de kleuters over het prentenboek, omdat de leerkracht zogezegd niet weet waarover het verhaal, wie meespeelt, hoe het afloopt, wat het probleem is ... Ze stelt vragen vanuit een oprechte nieuwsgierigheid.
- De leraar merkt dat de leerlingen de hoofdgedachte uit een gedicht nog niet kunnen afleiden. De leraar onderzoekt de gedachtegang van de leerlingen en stelt vast dat ze de hoofdgedachte interpreteren als hoofdpersonage. De leraar doet hardop voor hoe hij/zij de hoofdgedachte afleidt, en maakt duidelijk welke rol het hoofdpersonage hierin speelt. Bij de volgende leeslessen vraagt de leraar regelmatig naar de hoofdgedachte en het hoofdpersonage, en gaat na of de leerlingen het onderscheid voortaan begrijpen.

Voorbeeld leesgesprek

Uit het [leesgesprek](#) halen Brent en de leraar samen enkele zaken. Volgende tips passen we toe de komende weken:

- Als je een moeilijk woord dat belangrijk is niet begrijpt, lees dan de zinnen ervoor en erna. (Goede lezers gebruiken de context om woorden te begrijpen.)
- Gebruik de tekeningen, foto's en illustraties om een beter begrip te krijgen. (Goede lezers maken gebruik van de niet-talige boodschappen en schema's om de tekst beter te begrijpen: bij fictie en non-fictie.)
- Bij het leeskwartier leest het woordenmonster mee. Leerlingen verzamelen moeilijke woorden/duiden aan. De leraar begeleidt tijdens/na het lezen met een passende strategie of laat een passende strategie kiezen.

Voorbeeld dagelijks dictee

Uit het alledaags 10-woordendictee blijkt dat Charlotte de d-t op het einde van een woord vaak vergist. Ik zal de 'd' en de 't' op het einde van een woord nogmaals aanbrengen volgens de leerprincipes: isoleren, oriënteren, identificeren, herhalen, versnellen, verkorten en verinnerlijken, integreren, controleren. Dat vraagt extra tijd.

1. Een leerling durft zichzelf niet te zijn wanneer hij voor een grote groep spreekt. We nodigen hem uit om te spreken over zaken waarbij hij zich heel betrokken voelt, die hem heel erg interesseren. (Zie bijvoorbeeld *Schatkist, Eigen verhalen vertellen*) We laten hem dat eerst voor een klein groepje doen. Pas later, wanneer hij er rijp voor lijkt, voor een grote groep.
2. Een leerling legt geen verband tussen zijn eigen leefwereld, zijn eigen interesses, zijn eigen verlangens en wat wij hem in klas aanbieden als lees- of luistertekst.
 - We zoeken een tekst of teksten die de leerling(en) heel erg moeten aanspreken omdat die over zijn interesse gaan zodat hij de Aha-Erlebnis, de verrassende ervaring krijgt dat teksten ook over hemzelf, over zijn interesse kunnen gaan.
 - Bij de introductie van elke tekst die we in de klas lezen, stellen we oriënterende vragen: wat wil je weten over dit onderwerp, wat weet je er al over, wat verwacht je ...?
 - Bij elke tekst die we in de klas lezen, vragen we de leerlingen naar verbanden met hun eigen leven.

Uitgebreid voorbeeld schrijven

Vierde leerjaar

Op het einde van het vierde leerjaar hebben de leerlingen besloten een klaskrant te maken om voor zichzelf, voor hun klasgenoten, voor de ouders, de directie een souvenir te hebben aan hun vierde leerjaar. Ze hebben het werk verdeeld.

Wij hebben de leerlingen een kijkwijzer meegegeven om hun eigen werk gemakkelijker te evalueren en beter te maken:

<i>Langs welke weg?</i>	Ziet het eruit als de eerste bladzijde van een krantje?
<i>Welk effect?</i>	Kan het de interesse van de lezer opwekken om ook de rest van het krantje te lezen?

Een leerling heeft een ontwerp voor een eerste blad gemaakt. Het origineel had de grootte van een A4. We nemen het eens onder de loep:

- Wie? (Hoe komt hij over)?* Het is duidelijk dat met 'we' de leerlingen van de vierde klas bedoeld zijn. De leerling schrijft in naam van de klas. OK dus. Hij komt ook enthousiast over, wat voor de lezer prettig is.
- Wat?* De leerling schrijft om welke reden ze een klaskrant maken en geeft een hint over wat erin zal komen. Uitstekend, vind ik: daardoor kennen de lezers hun motief en zijn ze nieuwsgierig gemaakt.

Waarover? We mogen aannemen dat de leerling het meent en betrouwbaar is.

Aan wie? (Waarvoor ziet hij de andere aan?) Heeft de leerling met de lezers rekening gehouden? Jawel, want hij heeft ze nieuwsgierig gemaakt en hij ziet ze ook voor vol aan, want hij vindt het de moeite om de krant te verantwoorden. Hij heeft duidelijk respect voor de lezer. Prachtig! Wel geeft hij de indruk te denken dat zijn lezer niet erg veel belang hecht aan een mooi verzorgde tekst. Ten onrechte, vind ik, want tegenwoordig krijgen we bijna altijd mooi verzorgde teksten. We zijn gevoelig geworden voor lay-out, lettertype, illustraties.

KLASKRANT

Hallo,
 Wij maken een krantje over het hele schooljaar.
 Nu zal je wel denken wat is er daar speciaals aan, wel we zullen het vertellen.
 Omdat we het zo fijn vonden in het 4 de leerjaar.
 We vinden het wel de moeite om een krant te maken.
 Het gaat over presteren en droevige dingen.

Met welke bedoeling? Hij heeft die duidelijk verwoord. Prima!

Hoe? Duidelijk, enthousiast, maar niet erg verzorgd qua lay-out.

Langs welke weg? Ze maken een klaskrant. Dus moet die ook wat op een krant lijken. Eerlijk gezegd is dat wat mager. De leerling had de tekst mogen typen en als dat niet kon, de lay-out mooier mogen verzorgen. De taal is heel natuurlijk, wat aangenaam leest: de lezer kan zich echt aangesproken voelen. De zinnen 'Omdat ...' en 'We vinden ...' zouden wel samen moeten en het is ook niet goed om bij elke zin een nieuwe alinea te gebruiken. 'Speciaals' kan verbeterd worden en een letter boven een woord (krant) schrijven is voor een krant niet netjes genoeg. Daar is dus wel iets aan te verbeteren.

In welke omstandigheden? Er was in de klas geen computer beschikbaar. De leraar moet er natuurlijk voor zorgen dat de leerlingen genoeg mogelijkheden hebben om er iets goeds van te maken.

Wat is het effect? De kans is groot dat veel lezers geïnteresseerd zullen zijn, maar er is ook een reële kans dat sommigen zullen afhaken omdat ze het niet verzorgd genoeg zullen vinden.

Hoe communiceer ik over de taalontwikkeling van mijn leerlingen?

Hoe dichter de evaluatie en de feedback erop samenvallen, hoe groter de kans dat de leerling er iets aan heeft. Onmiddellijke feedback is daarbij het krachtigst.

Voorbeeld feedback

Feed-up: Schrijf een chronologisch verslagje over onze uitstap naar de boerderij.

Feedback: Het begin is al logisch, daarna loopt alles nog een beetje door elkaar (taakgericht).

Welke strategie paste je toe bij het uitvoeren van de taak? (procesgericht).

Feedforward: Bekijk nog eens wat je hebt geschreven en nummer de volgorde waarin de dingen gebeurd zijn (procesgericht). Kijk eens wat je best zou kunnen helpen: een schets of schema maken, advies vragen, een voorbeeld bestuderen ... (zelfregulatie). Tijdens de les zag ik dat je voortdurend afgeleid werd door Marie. Wat zou je kunnen doen om ervoor te zorgen dat je geconcentreerder aan het werk kan gaan? (zelfregulatie)

Voorbeeld gesprek leesstrategieën

Sommige evaluatie-instrumenten dragen die dialoog in zich. Zoals dit stukje uit een reflectiegesprek over leesstrategieën

Samenvatten	Wat is belangrijk voor je in de tekst? Wat minder? En waarom? Hoe probeer jij de belangrijkste dingen te onthouden uit een tekst? Kan je de belangrijkste dingen vertellen? Hoe doe je dat?
-------------	---

Met de ouder(s) kan mondeling of schriftelijk gecommuniceerd worden over de taalontwikkeling Nederlands.

Voorbeelden schriftelijke rapportering

- Heeft mijn rapport aandacht voor alle ontwikkelthema's uit het leerplan?
- Worden de bevindingen uit de zachte evaluatie (vb. portfolio, observatiewijzers...) mee opgenomen in de rapportering?
- Is er voldoende ruimte voor een schriftelijke commentaar of voor een cijfer gecombineerd met een schriftelijke toelichting?
- Kunnen leerlingen zichzelf een score geven die aangevuld wordt met de bevindingen van de leraar?
- Krijgen leerlingen en ouders zicht op het leerproces dat de leerling aflegt?

TAALONTWIKKELING: **NEDERLANDS**

MONDELINGE TAALVAARDIGHEID NEDERLANDS: SPREKEN & LUISTEREN				
doelstelling(en):				woordje van de leerkracht:
Ik kan een taakje maken na het beluisteren van de opdracht.				
Ik kan spontaan en duidelijk verstaanbaar een boodschap overbrengen.				

<u>Actief deelnemen aan gesprekken</u>	zelden	soms	vaak
Ik neem deel aan het gesprek als men het vraagt.			
Ik neem spontaan deel aan het gesprek.			
Ik luister aandachtig.			
Ik laat anderen uitspreken.			
Ik durf een vraag stellen in een gesprek.			

- In de derde kleuterklas worden de werkjes in functie van ontluikende geletterdheid in een portfolio bewaard. De leraar noteert observaties, beoordelingen op het werkje. Ze maakt gebruik van het portfolio en haar observatieschrift om het oudercontact voor te bereiden. Ze noteert een

samenvatting op het kleuterrapport. Aan de hand van de werkjes en het kleuterrapport gaat de kleuterleidster met de ouders in gesprek over de taalontwikkeling van de kleuter.

- De leraar zesde leerjaar brengt verslag uit over de taalontwikkeling van de leerlingen doorheen de basisschool. De zorgcoördinator en gymleerkracht vullen de basofiche mee aan, omdat zij de leerlingen doorheen hun ganse schoolloopbaan volgden. De leraar bespreekt met elke leerling in een individueel kindcontact de basofiche, alsook tijdens een oudercontact.

Voorbeeld schrijfportfolio

Wanneer ouders betrokken worden bij het proces en de meerwaarde van een portfolio inzien, kunnen zij de leerling beter ondersteunen. Ook bij oudercontacten is dit interessant illustratiemateriaal om de ontwikkeling van de leerling aan te tonen. Samen kunnen leerling en leraar aan de hand van een portfoliogesprek een synthese maken.

Wat schreef je?	Wat vinden we erover?	Wat kan je?
Verslag		<ul style="list-style-type: none"> ○ Je verzamelt voldoende ideeën. ○ Je maakt een schrijfplannetje. ○ Je ordent de dingen die je schrijft. ○ Wat je schrijft is boeiend, correct, interessant... ○ Je gebruikt de vormkenmerken van de tekstsoort. ○ Je herleest je werk. ○ Je corrigeert je werk. ○ Je verzorgt je werk als je voor een ander schrijft. ○ Je bent fier op je werk. ○ Je schrijft graag. ○ ...
Uitnodiging		
Verhaal		
Brief		
Instructie		
Antwoorden en vragen		
...		

